

Основні аспекти формування вокальної компетентності здобувачів вищої освіти спеціальності 025 Музичне мистецтво в умовах дистанційного навчання

Смирна Олена Юріївна¹, Гіголаєва-Юрченко Вікторія Олександрівна²,
Давидович Лариса Віталіївна³

Опубліковано

Секція

УДК

07.02.2023

Освіта/Педагогіка

378.65.78:378.018.43:784

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7625061>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Пандемія COVID-19 актуалізувала використання можливостей дистанційного навчання у здобутті вокальної компетентності й здобуття відповідного рівня виконавської майстерності. Тож, мета статті – дослідження основних аспектів формування вокальної компетентності здобувачів вищої освіти (за спеціальністю 025 Музичне мистецтво) в умовах дистанційної освіти. Встановлено, що відповідний рівень вокальної компетентності, в основному, формується завдяки самостійній роботі та навчанню, проте звернення до дистанційної освіти вимагає певних доповнень до існуючих практик. На прикладі аналізу навчання в європейських університетах продемонстровані позитивні приклади використання спеціальних підручників для проведення занять, певного набору фізичних вправ для оволодіння власним голосом, формуванням відповідних навиків співу. Особливо актуальними є методики змішаного навчання, під час яких відбувається продуктивний симбіоз між традиційними заняттями та новими формами дистанційної освітньої роботи. Перспективними напрямками подальших досліджень є використання можливостей цифрових технологій для здобуття відповідного рівня вокальної компетентності.

Ключові слова: вокальна компетентність, дистанційне навчання, музичне мистецтво, європейський досвід.

The main aspects of the formation of vocal competence of students of higher education specialty 025 Musical art in the conditions of distance learning

Annotation. The COVID-19 pandemic has actualized the use of distance learning opportunities in the acquisition of vocal competence and the acquisition of the appropriate level of performing skill. Therefore, the purpose of the article is to study the main aspects of the

¹ викладач кафедри хорового диригування та академічного співу факультету музичного мистецтва, Харківська державна академія культури, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4, <https://orcid.org/0000-0002-1069-7281>

² кандидат мистецтвознавства, старший викладач, кафедри хорового диригування та академічного співу факультету музичного мистецтва, Харківська державна академія культури, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4, <https://orcid.org/0000-0001-8137-487X>

³ старший викладач, кафедри хорового диригування та академічного співу факультету мистецтв, Харківська державна академія культури, Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківська область, 61000, <https://orcid.org/0000-0003-3232-7588>

formation of vocal competence of students of higher education (specialty 025 Musical Art) in the conditions of distance education. In particular, it was established that the training of higher education students to acquire the necessary level of vocal competence in remote mode is also based mainly on independent work. We are talking about independent performance of musical works, working with the necessary educational literature, listening to samples of performance live or while listening to high-quality recordings, etc. However, the modern experience of European higher schools of musical art demonstrates certain trends in the use of both the latest technologies and specialized methods designed to improve the appropriate level of vocal performance of students of higher education. An effective means is the development of appropriate manuals intended for distance learning (which take into account its specificities). These materials can be used both synchronously and asynchronously. Thanks to these flexible elements, it is possible to improve the creative skills and increase the vocal competence of the applicants. Also promising are the developed methods associated with the implementation of various methods of mixed learning, where during regular classes students are explained the peculiarities of working with vocals, and they already conduct independent work on its improvement during distance learning. A separate aspect is the use of a certain set of physical exercises that contribute to revealing the vocal capabilities of students of higher education. It is about the independent use of simple methods. Which can improve breathing, executive capabilities, release of sound-producing organs, etc. Separate prospects for further research are the analysis of modern use of information and digital technologies for the training of highly qualified vocalists and student training.

Keywords: vocal competence, distance learning, musical art, European experience.

Вступ

Пандемія COVID-19 та спричинені нею карантинні обмеження змінили освітні парадигми по цілому світу. На зміну традиційним формам проведення навчання прийшла дистанційна освіта, яка продемонструвала високу ефективність у використанні та сьогодні вважається перспективним напрямком педагогічної діяльності. Водночас, її використання пов'язане із низкою перешкод та обмежень, до яких існує потреба прилаштуватися. Для вищої музичної освіти (зокрема, для спеціальності 025 Музичне мистецтво) використання можливостей дистанційної освіти також містить приховані небезпеки, оскільки навіть сучасні цифрові технології та технологічні рішення не дають змоги повністю змінити традиційні методи роботи викладачів та студентів – потребу у спільній роботі для формування необхідного рівня виконавської майстерності. Ця проблема актуальна також для отримання здобувачами вищої освіти необхідного рівня вокальної компетентності, що є важливим аспектом професійної підготовки у музичній освіті.

Тож, варто зазначити, що у роботі також розглянуто імовірні проблемні питання, які неодмінно з'являться під час застосування передових досвідів використання дистанційного навчання у музичній вищій освіті. Нижченаведена побудова тексту статті однозначно сприятиме подальшій практичній реалізації результатів дослідження та основних його висновків.

Дослідженням процесу формування вокальної компетентності в умовах дистанційного навчання займалися багато європейських та американських дослідників. Зокрема, грецька дослідниця Т. Куцупіду проаналізувала особливості реалізації цифрового навчання для студентів, які вивчають музичне мистецтво [5]. Вона зауважує, що нині існує ціла низка форм дистанційного навчання як для бакалавра, так і для магістра, проте онлайн викладання музичного мистецтва володіє містить багато викликів, загроз та проблем у реалізації. Для дисциплін, побудованих на практиці, можуть виникнути різні проблеми, наприклад низька якість звуку та затримка часу.

Проте, все ж дослідниця зауважує, що онлайн-навчання володіє потужним потенціалом, пропонуючи гнучкість та міжнародність [6, 246–250]. Американські дослідники Т. Дж. Гроулкс та П. Гернлі висвітлили особливості підготовки магістрів музичного мистецтва за допомогою дистанційних, цифрових технологій [5]. У цьому дослідженні автори визначили та дослідили дев'ять акредитованих онлайн програм музичної освіти. У результатах дослідники підсумували ефективність дистанційного навчання, охарактеризували його вплив на формування цифрової грамотності та самостійності у студентів [5, 65]. В. Луо провів експериментальне дослідження ефективності використання платформи Internet Plus задля реалізації ефективного музичного навчання [7]. Польські дослідники Б. Санетра та З. Малодобрий охарактеризували основні аспекти використання цифрового навчання та спрогнозували подальший їх розвиток [8]. Водночас, українська дослідниця Н. Овчаренко дослідила основні принципи вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання [3]. У її дослідженні визначено зміст вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що є важливою частиною професійної підготовки, процесом здобуття вагомим світоглядних цінностей у галузі вокального мистецтва. Т. Пухальський та М. Кузів охарактеризували основні переваги та недоліки дистанційного навчання у професійній вокальній освіті, висвітлили ключові тенденції розвитку сучасної музичної освіти [4]. В. Суворов та інші дослідили теоретичні та методологічні аспекти використання цифрових технологій у процесі музично-інструментального навчання [9].

Відповідно, *метою статті* є дослідження основних аспектів формування вокальної компетентності здобувачів вищої освіти (за спеціальністю 025 Музичне мистецтво) в умовах дистанційної освіти.

Результати

Основними формами навчального процесу у закладах вищої музичної освіти з вокальної підготовки є організація та проведення індивідуальних занять. Тож, за такою формою проведення основної кількості занять передбачається необхідний добір музичного репертуару, який загалом відповідатиме рівню вокальної підготовки, креативних здібностей, творчих та інших можливостей здобувачів вищої освіти [1]. Це реалізується завдяки методу візуального контролю. Для цього стандартного засобу притаманним є нагляд викладача за усім співацьким процесом – за поставою корпусу під час виконання, правильними дихальними рухами, роботою артикуляційного апарату тощо. Під час опанування вокальної компетентності візуальний контроль відіграє надзвичайно важливу роль. Безперечно, такий педагогічний метод також передбачає слуховий, руховий, вібраційний вили контролю.

Варто зазначити, що візуальний контроль здійснюється у ході усіх етапів навчальної роботи здобувачів вищої освіти. українські та європейські спеціалісти надають цій методиці не так багато уваги [1], однак на практиці помітно, що під час безпосередньої роботи в навчальній аудиторії метод візуального контролю призводить до формування необхідної вокальної компетентності й у майбутньому сприяє формуванню самоконтролю, необхідного під час самостійних занять за дистанційного режиму навчання.

Робота із викладачем також дає змогу встановити причинно-наслідкові взаємозв'язки у роботі голосового апарату, дозволяє здобувачам вищої освіти усвідомити особливості його роботи та сформувати відповідні навички. Пояснення викладачів мають на меті привернути увагу студентів до цих деталей, які вони могли пропустити випадково. Спільна робота із викладачами призводить до відповідного рівня майстерності, що дозволяє надалі орієнтуватися на самостійну роботу.

Одним із основних інструментів, які мають визначальний вплив на формування вокальної компетентності, виступає творчий креативний підхід студентів для здобуття потрібних знань та умінь. На думку спеціалістів, це можливо реалізувати за декількома векторами роботи. Мовиться, насамперед, про свідому роботу над помилками та недоліками звукоутворення й високої співацької форманти, самостійним прослуховуванням виконання вокальних творів (зразками мають виступати визнані майстри музичного оперного та камерного мистецтва), відвідуванням культурно-мистецьких заходів в оперних театрах, філармонії, концертних заходів за участю провідних співаків та виконавців, опрацюванням відео, доступних у всесвітній Мережі [1, 319]. Додатковими ресурсами можна визначити роботу на майстер-класах відомих музичних педагогів, самостійне виконання навчального вокального репертуару із університетської чи шкільної практик.

З цієї причини важливе значення для створення необхідного рівня вокальної компетентності має самостійне навчання студентів. Оскільки ця частина навчання скерована до формування навичок безперервної музичної самоосвіти, реалізації студентських творчих вокальних талантів та здібностей, самостійну роботу із онлайн-ресурсами, відповідною навчально-методичною, нотною літературою, от вона цілком укладається до руслу використання дистанційної освіти й лише потребує легкого коригування зі сторони викладачів, тоді як основне навантаження припадає на самих здобувачів [7, 73]. Так само самостійна освіта сприяє вирішенню різних завдань творчого характеру. Здобувачі вищої освіти вчать самостійно імпровізувати, добирати необхідний акомпанемент для пісень їхнього репертуару та вокальних робіт із навчальної програми, складати виконавські плани вокального твору, аналізувати труднощі, що виникають під час вокальних експериментів, писати наукові дослідження та проекти (статті, анотації, доповіді, реферати), працювати із літературними та музичними текстами, здійснювати виконавський та художньо-педагогічний види аналізу вокальних творів.

Водночас, дистанційна освіта потребує певної адаптації окремих елементів навчання, які пов'язані із здобуттям необхідної вокальної компетентності. Насамперед мовиться про використання досвіду і передових рішень, які популярні в європейських країнах та пропонуються викладачами. Завдяки аналізу відповідних досвідів можливим є подальше удосконалення практики дистанційного викладання в українських закладах вищої музичної освіти.

Цінним є досвід іспанських університетів, де розробляються спеціальні дистанційні посібники, направлені на покращення вокальної підготовки навіть у дистанційному режимі. Ці дистанційні матеріали можна підключати до багатьох електронних ресурсів, зокрема й Moodle та використовувати у будь-якій лекційній чи позалекційній час. Представлений у таких збірках музичний матеріал, спрямований на свідоме освоєння різноманітних видів вокалізації, елементів вокальної техніки, та дозволяє розвивати та удосконалювати такі вокальні навички, як правильна постановка голосу, плавний голос, чітка дикція, звуковий супровід, що у результаті, сприятиме успішному формуванню вокальної компетенції [2]. Вміст таких навчальних посібників включає в себе різноманітні музичні приклади вокалу у супроводі фортепіано, при цьому такі матеріали містять детальні пояснення та методичні вказівки та рекомендації, що можуть стати корисними як для викладачів, так і для студентів. У кінці кожної теми міститься детальний список фахової літератури та інформаційних ресурсів, що сприяє й розвитку самостійної роботи у студентів. Водночас, викладачі долучають студентів до участі у міжнародних дистанційних платформах, де є зареєстрованими як студенти із інших країн, так і впливові дослідники.

У процесі дистанційного навчання студенти мають змогу прослуховувати ті чи інші вокалізації у різноманітному виконанні та вивчити тематичні мелодії на онлайн ресурсах [9]. Для покращення практичного знання та вивчення музичних нот у дистанційному середовищі можливим є використання спеціальної електронної музичної програми під назвою Sibelius для. Цей метод також є корисним, тоді, коли студенти не володіють фортепіано вдома, відтак, використання цього ресурсу сприяє формуванню самостійності у студентів [7]. Використання середовища дистанційного навчання дозволяє здобувачам освіти постійно одержувати інструкції викладача, які їм потрібні, і мати багато практики для себе [4]. В той же час, у роботі над вокальним твором викладачам пропонують певний алгоритм дій. Зокрема, на першому етапі відбувається точна корекція вокального матеріалу, на другому – діяльність над звуковеденням, диханням, почуттям резонування, вокальними техніками, на третьому – проходить діяльність щодо концепції художньої інтерпретації, виконання вокального твору.

Підготовка здобувачів музичного мистецтва, пов'язана із окремими методами музичної освіти, що у свою чергу вимагає використання різних видів вербальної чи музичної розмови між викладачами та студентами за допомогою практичних вправ, імітації та імпровізації – гри, співу, тощо. Теоретичні курси в цій галузі здебільшого базуються на читанні та подачі матеріалу на перевірку викладачу; тому вони менше покладаються на розвиток комунікативних навиків та взаємодії в реальному часі [2]. Грецька дослідниця Т. Куцупіду проаналізувала особливості дистанційної підготовки магістрів музичного мистецтва у Великій Британії. Вона зауважує, що там діють спеціальні літні школи, де студентам викладають дві тригодинні лекції із кожної теми модуля [6, 248]. Далі студенти повторюють цей матеріал під час дистанційного навчання, вивчають його, згодом відповідають на запитання індивідуально чи групою за допомогою спеціальної онлайн-дошки обговорень. Наприкінці кожного модуля – через шість тижнів студенти отримують два завдання: одне з яких базується на аналізі фахової літератури, а інше ґрунтується на співвіднесенні власного досвіду з тим, що вони вивчили. Вагома увага в англійських університетах приділяється формуванню цифрової компетентності, грамотному оволодінню сучасними інформаційно-комунікативними технологіями та ресурсами, які використовуються під час навчання [5]. В той же час, спеціальні онлайн заняття тут будуються за системою one to one, яка спирається на зображення [9, 80]. Студент повинен спостерігати за викладачем, як він повинен тримати музичний інструмент, як він відтворює звук, які використовує рухи тіла, що іноді необхідні для музичної виразності. Таким чином, виконуючи такі дії, (зокрема, спів, плескання в долоні, тощо) студент та викладач дотримуються низки взаємопов'язаних дій: вони синхронізують свої рухи, імітують один одного, створюють музичні діалоги, імпровізують музику.

На окрему увагу також заслуговує аналіз досвіду запровадження в практику вокальної підготовки технологій дистанційного навчання польськими університетами. Зокрема, в Музичній академії ім. Падеревського в Познані викладачі помітний акцент роблять на підвищенні бажання студентів працювати дистанційно у процесі навчання співом, проте це реалізовується крізь призму прямого контакту із педагогом [8, 13]. Польська дослідниця А. Єремус-Лівандовська зауважує, що в умовах реалізації дистанційного вокального навчання важливим є постійний доступ до інтернет-з'єднання та інтернет-ресурсів. Польські дослідники зауважують, що із ціллю формування вокальної компетентності важливим є використання на дистанційному занятті фізичних вправ задля звільнення співацького апарату, формування навичок правильної співацької постави, застосування вправ без звуку із метою розвитку співацького дихання [8]. Процес розспівування зі студентами реалізовується із

використанням спеціальних завдань на різні типи вокальної техніки чи зі звуками у супроводі акордів акомпанементу без мелодії, чи а *carrella* [3, 67]. Також із метою формування вокальної компетентності у дистанційному навчанні вагомим є використання методу *Lax Vox*. Слід взяти силіконову трубку (діаметр 1 см, довжина 30 см) та стакан із водою, для покращення голосового апарату та формування навиків обережної роботи щодо розвитку співацького голосу. Особливість використання цього способу полягає у почерговому вдунні повітря у трубку під час співу арпеджіо, гам тощо, аби появилися бульбашки. Окреслений метод впливає на правильний розподіл дихання, звільнення органів звукоутворення.

Висновки

Отже, дослідження основних аспектів формування вокальної компетентності здобувачів вищої освіти (за спеціальністю 025 Музичне мистецтво) в умовах дистанційної освіти є актуальною дослідницькою проблемою, оскільки використання новітніх підходів у навчанні та подолання можливих труднощів на шляху у їх реалізації надзвичайно важливі з огляду на особливості творчої музичної освіти.

Зокрема, встановлено, що підготовка здобувачів вищої освіти щодо набуття необхідного рівня вокальної компетентності у дистанційному режимі так само ґрунтується в основному на самостійній роботі. Мовиться про самостійне виконання музичних творів, роботу із необхідною навчальною літературою, прослуховування зразків виконання вживу чи під час прослуховування високоякісних записів тощо. Однак, сучасний досвід європейських вищих шкіл музичного мистецтва демонструє певні тенденції у використанні як новітніх технологій, так і спеціалізованих методик, призначених для покращення відповідного рівня вокального виконання здобувачів вищої освіти.

Ефективним засобом є розробка відповідних посібників, призначених для дистанційного навчання (які враховують його специфіку). Ці матеріали можна використовувати як синхронного, так і асинхронно. Завдяки цим гнучким елементам можливо удосконалити творчі навички та підвищити вокальну компетентність здобувачів. Так само перспективними є напрацьовані методики, пов'язані із впровадженням різних методик змішаного навчання, де під час звичних занять студентам пояснюють особливості роботи із вокалом, а самостійну роботу над його удосконаленням вони уже провадять під час дистанційного навчання.

Доцільним є також використання певного набору фізичних вправ, які сприяють розкриттю вокальних можливостей здобувачів вищої освіти. Мовиться про самостійне використання нескладних методик. Які здатні покращити дихання, виконавчі можливості, звільнення органів звукоутворення тощо.

Окремими перспективами для наступних досліджень є аналіз сучасних використання інформаційно-цифрових технологій для підготовки вокалістів високої кваліфікації та навчання студентів.

Список використаних джерел

1. Кузьмічова В. А Деякі аспекти формування вокальної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доп. II Міжнар. наук.- практи. інтернет-конф., Дніпро, 3-4 черв. 2021 р. Дніпро : WayScience, 2021. С. 319–320.*
2. Кушнір, К. В., Кравченко, І. В., Щербакова Л. В. Дистанційна форма навчання студентів зво в сучасних умовах мистецької освіти в період пандемії. *Social and Economic Aspects of Education in Modern Society.* URL:

<https://conferences.rsglobal.pl/index.php/conf/catalog/download/7/11/261-1?inline=1> (дата звернення: 08.01.2023)

3. Овчаренко Н. Сучасний стан вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. Вип. 58. С. 63-72.
4. Пухальський Т., Кузів М. Особливості організації дистанційного навчання у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2022. № 6/204. С. 98-104. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.262374> (дата звернення: 08.01.2023).
5. Groulx T. J., Hernly, P. Online Master's Degrees in Music Education: The Growing Pains of a Tool to Reach a Larger Community. *Update: Applications of research in music education*. 2010. Vol. 28 (2). P. 60-70.
6. Koutsoupidou T. Online distance learning and music training: benefits, drawbacks and challenges. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*. 2014. Vol. 29, no. 3. P. 243-255.
7. Luo W. Online distance music teaching platform based on Internet Plus. *International Journal of Information and Communication Technology*. 2023. Vol. 22, no. 1. P. 73. URL: <https://doi.org/10.1504/ijict.2023.127675> (date of access: 08.01.2023).
8. Sanetra B., Małodobry Z. Toward a postclassical paradigm for the education of the future. *Futurity Education*. 2022. Vol. 2(1). P. 13-19.
9. Suvorov V., Skakalska Z., Pyavka M., Dushniy A. Theoretical and methodological aspects of the use of digital educational technologies in the process of musical-instrumental training of applicants for the higher education of the future. *Futurity Education*. 2022. Vol. 2(4). P. 74-82.